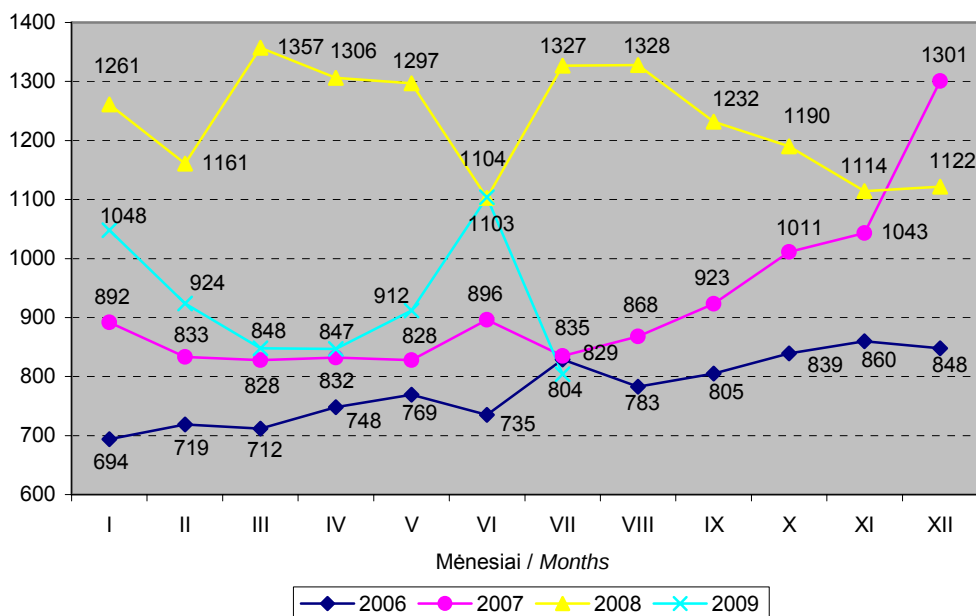

RAPSAI / RAPE

Dr. Vidmantas BRADŪNAS,
LAEI Produktų rinkotyrų skyriaus
vyresnysis mokslo darbuotojas, vidmantas@laei.lt

Rapsų supirkimas. Per 2009 metų sausio–birželio mėnesius Lietuvoje iš rapsų augintojų su-
pirkta 6,02 tūkst. t rapsų, arba 3,89 tūkst. t (2,8 karto) daugiau nei per tą patį praėjusių metų laiko-
tarpį. Iš kitų šalies ūkio subjektų rapsų perdirbimo įmonės per minėtą laikotarpį supirko
28,19 tūkst. t rapsų, arba 25,37 tūkst. t (10,0 kartų) daugiau.

2009 metų liepą, palyginti su 2008-ųjų tuo pačiu mėnesiu, rapsų supirkimo kaina sumažėjo
39,4 proc. ir pasiekė 2007 metų kainos lygį (1 pav.).

1 pav. Rapsų supirkimo kainos 2006–2009 metais, Lt/t
Figure 1. Average purchase price of rapeseed in 2006–2009, Lt/t

Šaltinis: ŽŪMPRIS duomenys.

Rapsų kainos sparčiai mažėjo ne tik Lietuvoje, bet ir kitose ES-27 valstybėse (1 lentelė). 2009 metų liepos pabaigoje brangiausi rapsai buvo Vokietijoje, o pigiausi Lietuvoje. Rapsų kaina Vokie-
tijoje buvo 23,0 proc., Vengrijoje – 22,8 proc., Lenkijoje – 17,0 proc., Latvijoje – 12,2 proc., Esti-
joje – 10,8 proc. didesnė nei Lietuvoje. Per metus labiausiai ji sumažėjo Lietuvoje – 47,1 proc. ir
Vengrijoje – 40,8 proc., mažiausiai – Latvijoje ir Vokietijoje – po 31,2 proc.

Vidutinės rapsų kainos kai kuriose valstybėse 2008 ir 2009 metų 30-ąją savaitę (07-20–26), Lt/t
Average price of rapeseed in selected countries in the 30th week of 2008 and 2009, Lt/t

Valstybė / Country	2008	2009	Pokytis / Change, %
Vokietija / Germany	1367	940	-31,2
Vengrija / Hungary	1585	938	-40,8
Lenkija / Poland	1358	872	-35,8
Latvija / Latvia	1199	825	-31,2
Estija / Estonia	1296	812	-37,3
Lietuva / Lithuania	1369	724	-47,1

Šaltinis: ŽŪMPRIS.

Auginimas. 2009 metais rapsais buvo apsėta 191,9 tūkst. ha, arba 30,3 tūkst. ha (18,8 proc.) daugiau nei 2008-aisiais. Rapsų pasėliai sudarė 10,5 proc. (2008 m. – 9,3 proc., 2007 m. – 10,1 proc.) visų pasėlių ploto. Žieminių rapsų pasėliai padidėjo 62,1 proc., vasarinių – 10,9 proc. sumažėjo. Didėjantis rapsų poreikis biodyzelino gamybai turėtų dar labiau skatinti žemdirbius daugiau jų auginti, nes ekonominiai faktoriai gana palankūs.

Perdirbimas. Per 2009 metų sausio–birželio mėnesius Lietuvos rapsų perdirbimo įmonės perdirbo 99,05 tūkst. t rapsų – 21,67 tūkst. t (28,0 proc.) daugiau nei tuo pačiu 2008-ųjų laikotarpiu. Per minėtą laikotarpį pagaminta 6,65 tūkst. t neapdoroto rapsų aliejaus, iš kurio pagaminta 1,14 tūkst. t maistinio aliejaus, kita jo dalis buvo perdirbta į metilo esterį. 2009 metų birželio pabaigoje buvo 28,28 tūkst. t rapsų atsargų – 2,2 karto daugiau nei 2008-ųjų birželį (12,7 tūkst. t). Rapsų perdirbimo gamybiniai pajėgumai pastaraisiais metais didėja, o kartu sparčiai auga ir rapsų perdirbimo apimtys. Per 2009 metų I pusmetį, palyginti su 2006-ųjų tuo pačiu laikotarpiu, rapsų perdirbimo apimtys padidėjo daugiau kaip 9 kartus. Didėjančios ir Lietuvoje, ir visame pasaulyje rapsų perdirbimo apimtys reikalauja daugiau žaliavos, o tuo pačiu didina jų paklausą rinkoje. Tai lemia nuolat auganti biodyzelino gamyba.

Užsienio prekyba. Per 2009 metų sausio–birželio mėnesius, palyginti su 2008-ųjų tuo pačiu laikotarpiu, rapsų eksportas iš Lietuvos padidėjo 1,9 karto, o importas – 8,5 karto (2 lentelė).

Vidutinė eksportuotų rapsų kaina šių metų I pusmetį buvo 20,7 proc. mažesnė nei per tą patį praėjusių metų laikotarpį. Nors importuotų rapsų vidutinę kainą žymiai padidina sertifikuotų rapsų sėklų kaina, per minėtą laikotarpį ji sumažėjo net 64,2 proc. Daugiausia rapsų iš Lietuvos nupirko Suomija – 26,2 proc., Belgija – 19,2 proc., Nyderlandai – 15,5 proc., Prancūzija – 7,3 proc. Didžioji jo dalis rapsų 2009 metų sausio–birželio mėnesiais buvo importuota iš Ukrainos – 55,0 proc., iš Baltarusijos – 38,9 proc. Sėklai skirtų rapsų įvežta iš ES šalių: Vokietijos – 44,0 proc., Danijos – 30,2 proc., Švedijos – 17,0 proc.

Per 2009 metų sausio–birželio mėnesius Lietuva eksportavo 7,44 tūkst. t maistinio rapsų aliejaus, arba 36,0 proc. mažiau nei per tą patį 2008-ųjų laikotarpį. Daugiausia jo iš Lietuvos nupirko Vokietija – 32,3 proc., Estija – 17,7 proc., Lenkija – 14,0 proc., Latvija – 12,6 proc. Daugiausia

maistinio rapsų aliejaus per minėtą laikotarpį importuota iš Rusijos – 40,8 proc., Baltarusijos – 28,7 proc., Estijos – 18,5 proc. Vidutinė minėto aliejaus kaina Lietuvoje 2009 metų I pusmetį buvo 2279 Lt/t – 32,3 proc. mažesnė nei 2008-ųjų I pusmetį. Kai kuriose valstybėse maistinis rapsų aliejus kainavo panašiai, kaip ir Lietuvoje: Estijoje – 2309 Lt/t, Baltarusijoje – 2191 Lt/t, Rusijoje – 1988 Lt/t, o Vokietijoje – 33,0 proc. (3329 Lt/t), Lenkijoje – 25,9 proc. (3008 Lt/t) brangiau.

2 lentelė / Table 2

Rapsų užsienio prekyba 2008 ir 2009 metų sausio–kovo mėnesiais
Foreign trade in rape products in January–March 2008 and 2009

Rodiklis Indicator	Eksportas / Export			Importas / Import		
	2008	2009	pokytis change, %	2008	2009	pokytis change, %
Rapsų sėklos / Rapeseed						
kiekis, tūkst. t amount, thou. t	24,74	45,95	1,9 k.	1,71	14,57	8,5 k.
kaina, Lt/t price, Lt/t	1325	1050	-20,7	3187	1142	-64,2
Rapsų aliejus / Rapeseed oil						
kiekis, tūkst. t amount, thou. t	11,63	7,44	-36,0	18,54	28,07	51,4
kaina, Lt/t price, Lt/t	3367	2279	-32,3	3203	2230	-30,4

Šaltinis: ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė.

Prognozė. Ne tik Lietuvoje, bet ir kitose ES šalyse bei pasaulyje rapsų išauginama vis daugiau. Prognozuojama, kad Lietuvoje 2009 metais vidutinis rapsų derlingumas turėtų būti 2,24 t/ha, o bendras derlius – 430,6 tūkst. t.

ES-27 šalyse 2009 metais tikimasi gauti rekordiškai didelį rapsų derlių – 19,72 mln. t, arba 4,3 proc. didesnę nei 2008 metais. Vokiečių agentūros „Oil World“ duomenimis, rapsų derlingumas numatomas didžiausias nuo 2005 metų – 3,1 t/ha. Daugiausia rapsų iš ES-27 šalių auginančioje Vokietijoje 2009 metais prognozuojamas 5,85 mln. t rapsų derlius (2008 m. – 5,15 mln. t), Prancūzijoje – 5,1 mln. t (4,72 mln. t), Lenkijoje – 2,07 mln. t (2,11 mln. t).

JAV žemės ūkio departamentas prognozuoja, kad 2009–2010 prekybos metais ES turėtų importuoti 1,9 mln. t rapsų – 42,0 proc. mažiau nei prieš metus. ES-27 šalių rapsų eksportas numatomas toks pat, kaip ir praėjusiais metais – 100 tūkst. t. Rapsų sunaudojimas ES rinkoje 2009–2010 prekybos metais turėtų siekti 21,8 mln. t, t. y. tik puse procento daugiau nei prieš metus (21,7 mln. t). Rapsų perdirbimo apimtys per minėtą laikotarpį turėtų išaugti 300 tūkst. t (iki 21 mln. t). Dėl to rapsų atsargos gali sumažėti iki 1,3 mln. t, arba 19,0 proc. mažiau nei praėjusiais prekybos metais.

Amerikos konsultacinė agentūra „Informa Economics“ 2009–2010 derliaus metais pasaulyje prognozuoja 56,5 mln. t, arba 2,1 proc. mažesnę nei prieš metus, rapsų derlių. Didžiausias rapsų derliaus sumažėjimas dėl mažesnio pasėlių ploto ir numatomo prastesnio jų derlingumo prognozuojamas Australijoje ir Kanadoje. Kadangi rapsų atsargos 2009–2010 prekybos metų pabaigoje gali sumažėti iki 5 mln. t dėl nuolat didėjančio jų sunaudojimo, tikėtina, kad rapsų kaina 2010 metų I pusmetį išaugs 2–3 proc. Tai matyti ir iš tarptautinėje biržoje sudarytų ateities sandorių rapsų kainų tendencijų (3 lentelė).

3 lentelė / Table 3

Ateities sandorių rapsų kainos MATIF* biržoje, Lt/t
Future transaction price of rapeseed at the MATIF exchange in 2009, Lt/t*

Pristatymo mėnuo <i>Month of delivery</i>	10 sav. / week (03-02–08)	15 sav. / week (04-06–12)	25 sav. / week (06 15-21)	30 sav. / week (07 20-26)
2009-05	927	968	-	-
2009-08	942	978	1039	904
2009-11	955	988	1055	924
2010-02	971	1001	1069	931
2010-05	-	-	1088	939

*The International French Futures and Options Exchange (Prancūzija).